

คำวินิจฉัยของ นายปรีชา เถลิงวิชัย ตุลาการศาลรัฐธรรมนูญ

ที่ ๑๔/๒๕๕๕

วันที่ ๒๖ เมษายน ๒๕๕๕

เรื่อง พระราชบัญญัติล้มละลาย พุทธศักราช ๒๕๕๓ ในส่วนที่เป็นบทบัญญัติเกี่ยวกับอำนาจจัดการทรัพย์สินของลูกหนี้ของเจ้าพนักงานพิทักษ์ทรัพย์หลังจากศาลมีคำสั่งพิทักษ์ทรัพย์ลูกหนี้เด็ดขาดแล้ว ชัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย มาตรา ๒๕ หรือไม่

พยานหลักฐานที่ศาลจังหวัดนครราชสีมาส่งมายังศาลรัฐธรรมนูญได้ความว่า เมื่อวันที่ ๒๐ พฤษภาคม ๒๕๒๘ ธนาคารกรุงเทพ จำกัด ได้ฟ้องบริษัท นครราชสีมาทำไม้ จำกัด ที่ ๑ นายไพบูลย์ รัตนเศรษฐ์ ที่ ๒ เป็นจำเลยตามคดีแพ่งหมายเลขดำที่ ๕๕๐/๒๕๒๘ ให้บังคับจำเลยทั้งสองร่วมกันชำระเงินจำนวน ๒๒๔,๑๑๑.๒๕ บาท พร้อมด้วยดอกเบี้ยในอัตราร้อยละ ๑๕ ต่อปี นับแต่วันที่ ๒๒ เมษายน ๒๕๒๘ เป็นต้นไป จนกว่าจะชำระเสร็จ

ศาลจังหวัดนครราชสีมาได้พิพากษา เมื่อวันที่ ๕ กรกฎาคม ๒๕๒๘ ให้จำเลยทั้งสองร่วมกันชำระเงินจำนวนดังกล่าวพร้อมดอกเบี้ยแก่โจทก์ตามฟ้อง คดีถึงที่สุดแล้วตามคดีแพ่งหมายเลขแดงที่ ๘๔๗/๒๕๒๘ ของศาลจังหวัดนครราชสีมา

ต่อมา เมื่อวันที่ ๔ กรกฎาคม ๒๕๓๘ ธนาคารกรุงเทพ จำกัด (มหาชน) ได้ฟ้องต่อศาลจังหวัดนครราชสีมาว่า จำเลยทั้งสองไม่ชำระหนี้ให้โจทก์ตามคำพิพากษา จึงขอให้ศาลมีคำสั่งพิทักษ์ทรัพย์ของจำเลยทั้งสองเด็ดขาด และพิพากษาให้จำเลยทั้งสองเป็นบุคคลล้มละลาย ตามพระราชบัญญัติล้มละลาย พุทธศักราช ๒๕๕๓

ศาลจังหวัดนครราชสีมาพิพากษา เมื่อวันที่ ๒๔ มกราคม ๒๕๔๐ ว่าข้อเท็จจริงรับฟังได้ว่า ภายหลังจากศาลมีคำพิพากษาในคดีแพ่ง จนคดีถึงที่สุดแล้ว จำเลยที่ ๑ มิได้ชำระหนี้แก่โจทก์ และไม่มีทรัพย์สินอย่างหนึ่งอย่างใดที่จะพึงยึดมาชำระหนี้โจทก์ได้ กรณีจึงต้องด้วยข้อสันนิษฐานของกฎหมายว่าเป็นผู้มีหนี้สินล้นพ้นตัว ตามพระราชบัญญัติล้มละลาย พุทธศักราช ๒๕๕๓ มาตรา ๘ (๕) เมื่อข้อเท็จจริงฟังได้ว่า จำเลยที่ ๑ เป็นหนี้โจทก์ตามคำพิพากษาอันถึงที่สุดเป็นเงิน ๕๖๑,๗๗๒.๗๗ บาท ตามฟ้อง และหนี้ดังกล่าวเป็นหนี้ซึ่งกำหนดจำนวนได้โดยแน่นอนและถึงกำหนดชำระแล้ว และจำเลยที่ ๑ มีหนี้สินล้นพ้นตัว ไม่สามารถชำระหนี้ได้ จึงมีคำสั่งพิทักษ์ทรัพย์จำเลยที่ ๑ เด็ดขาด และยกฟ้องจำเลยที่ ๒

จำเลยที่ ๑ อุทธรณ์และยื่นคำร้องต่อศาลจังหวัดนครราชสีมาในขณะที่อยู่ในระหว่างพิจารณาของศาลอุทธรณ์ภาค ๑ ว่า เนื่องจากบทบัญญัติของพระราชบัญญัติล้มละลาย พุทธศักราช ๒๔๘๓ ที่จะใช้บังคับในคดีนี้ ให้อำนาจเจ้าพนักงานพิทักษ์ทรัพย์เข้าจัดการทรัพย์สินของลูกหนี้ ก่อนที่ศาลจะพิพากษาให้ลูกหนี้ล้มละลายต่อไป แม้ว่าคดียังไม่ถึงที่สุดโดยลูกหนี้ (จำเลย) ได้อุทธรณ์คำสั่งศาลอยู่ แต่ก่อนที่ลูกหนี้จะตกเป็นบุคคลล้มละลาย สถานะของลูกหนี้ก็เหมือนบุคคลทั่วไป น่าจะมีสิทธิจัดการทรัพย์สินของตนตามรัฐธรรมนูญ มาตรา ๔ และมาตรา ๔๘ ซึ่งบัญญัติคุ้มครองสิทธิของบุคคลในอันที่จะจัดการทรัพย์สินของตนได้อยู่แล้ว การที่ศาลจะใช้บทบัญญัติแห่งพระราชบัญญัติล้มละลาย พุทธศักราช ๒๔๘๓ บังคับแก่คดีนี้ อาจจะเป็นการจำกัดสิทธิของจำเลยในการที่จำเลยจะจัดการทรัพย์สินของตนได้ จึงขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย มาตรา ๒๕ วรรคหนึ่ง กรณีต้องด้วยรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย มาตรา ๖ ซึ่งยังมีได้มีคำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญในส่วนที่เกี่ยวกับบทบัญญัติแห่งพระราชบัญญัติล้มละลาย พุทธศักราช ๒๔๘๓ ดังกล่าว และคดีนี้ศาลยังมีได้มีคำพิพากษาจึงขอให้ศาลรื้อการพิจารณาพิพากษาคดีและการพิทักษ์ทรัพย์ของลูกหนี้ (จำเลย) ไว้ชั่วคราว และส่งคำร้องนี้ตามทางการเพื่อศาลรัฐธรรมนูญพิจารณาวินิจฉัยตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย มาตรา ๒๖๔ ต่อไป

ศาลจังหวัดนครราชสีมา มิได้ส่งคำร้องของจำเลยที่ ๑ ไปยังศาลอุทธรณ์ภาค ๑ เพื่อส่งต่อมาศาลอุทธรณ์ภาค ๑ พิพากษายืน

ต่อมา วันที่ ๔ กันยายน ๒๕๕๑ จำเลยที่ ๑ ถูกคัดค้านคำพิพากษาของศาลอุทธรณ์ภาค ๑ จำเลยที่ ๑ ยื่นคำแถลงต่อศาลจังหวัดนครราชสีมา วันที่ ๑๖ กรกฎาคม ๒๕๕๒ ว่า คดีนี้ จำเลยที่ ๑ ยื่นคำร้องไว้ เมื่อวันที่ ๔ กุมภาพันธ์ ๒๕๕๑ ได้แย้งว่าในระหว่างที่ศาลยังไม่มีคำพิพากษาให้ล้มละลาย จำเลยที่ ๑ น่าจะมีสิทธิจัดการทรัพย์สินของตนอย่างไรๆ ก็ได้ แต่การที่จำเลยที่ ๑ ถูกตัดสิทธิเช่นนี้ จึงขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ ขอให้ศาลรื้อการพิจารณาไว้ แล้วส่งคำร้องให้ศาลรัฐธรรมนูญพิจารณาวินิจฉัยตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย มาตรา ๒๖๔ โดยคำร้องดังกล่าว ศาลมีคำสั่งให้สำเนาให้โจทก์แล้ว โจทก์ไม่คัดค้าน จึงขอให้ศาลดำเนินการส่งคำร้องดังกล่าวตามทางการให้ศาลรัฐธรรมนูญพิจารณาวินิจฉัยต่อไป

ศาลจังหวัดนครราชสีมา นัดฟังคำสั่งศาลฎีกาวันที่ ๒๕ กรกฎาคม ๒๕๕๒ และมีคำสั่งในวันนั้นว่า จำเลยที่ ๑ ได้โต้แย้งว่า บทบัญญัติเกี่ยวกับอำนาจจัดการทรัพย์สินของลูกหนี้โดยเจ้าพนักงานพิทักษ์ทรัพย์หลังจากศาลมีคำสั่งพิทักษ์ทรัพย์จำเลยเด็ดขาดแล้ว ตามพระราชบัญญัติล้มละลาย พุทธศักราช ๒๔๘๓ ขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ และรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย มาตรา ๒๖๔ บัญญัติว่า

เมื่อคู่ความโต้แย้งว่า บทบัญญัติแห่งกฎหมายใดขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ ให้ศาลรอการพิจารณาคดีไว้ชั่วคราว และส่งความเห็นเช่นนั้นตามทางการเพื่อศาลรัฐธรรมนูญพิจารณาวินิจฉัย จึงให้ส่งอ่านคำสั่งศาลฎีกา และส่งคำร้องของจำเลยให้ศาลรัฐธรรมนูญพิจารณาวินิจฉัยต่อไป

ศาลรัฐธรรมนูญได้รับคำร้องโต้แย้งของจำเลยที่ ๑ แล้ว ประชุมปรึกษาลงมติให้รับคำร้องของจำเลยที่ ๑ ไว้พิจารณาวินิจฉัยต่อไปตามข้อกำหนดศาลรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาของศาลรัฐธรรมนูญ พ.ศ. ๒๕๕๑ ด้วยคะแนนเสียง ๑๑ ต่อ ๓ ผู้ทำคำวินิจฉัยเป็นฝ่ายเสียงข้างน้อยโดยลงมติว่า ข้อโต้แย้งตามคำร้องของจำเลยที่ ๑ ไม่ต้องด้วยรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย มาตรา ๒๖๔

คณะตุลาการศาลรัฐธรรมนูญได้แถลงด้วยวาจาก่อนลงมติและลงมติในประเด็นว่า พระราชบัญญัติล้มละลาย พุทธศักราช ๒๕๕๓ ในส่วนที่เป็นบทบัญญัติเกี่ยวกับเรื่องอำนาจจัดการทรัพย์สินของลูกหนี้ของเจ้าพนักงานพิทักษ์ทรัพย์หลังจากศาลมีคำสั่งพิทักษ์ทรัพย์ลูกหนี้เด็ดขาดแล้ว ไม่ขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย มาตรา ๒๕ จำนวน ๑๒ คน และลงมติให้ยกคำร้องจำนวน ๒ คน (คือ นายจุมพล ณ สงขลา และผู้ทำคำวินิจฉัย) ส่วนผู้ลงมติว่าขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย มาตรา ๒๕ ไม่มี

ผู้ทำคำวินิจฉัย ซึ่งเป็นผู้ออกเสียงฝ่ายข้างน้อยจึงทำคำวินิจฉัย ดังต่อไปนี้

ปัญหาข้อแรก มีว่า ข้อโต้แย้งตามคำร้องของจำเลยที่ ๑ ต้องด้วยเงื่อนไขตามมาตรา ๒๖๔ ของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย หรือไม่ มาตรา ๒๖๔ บัญญัติว่า “ในการที่ศาลจะใช้บทบัญญัติแห่งกฎหมายบังคับแก่คดีใด ถ้าศาลเห็นเองหรือคู่ความโต้แย้งว่าบทบัญญัติแห่งกฎหมายนั้นต้องด้วยบทบัญญัติ มาตรา ๖ และยังไม่มีการวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญในส่วนที่เกี่ยวกับบทบัญญัตินั้น ให้ศาลรอการพิจารณาพิพากษาคดีไว้ชั่วคราว และส่งความเห็นเช่นนั้นตามทางการเพื่อศาลรัฐธรรมนูญจะพิจารณาวินิจฉัย

ในกรณีที่ศาลรัฐธรรมนูญเห็นว่า คำโต้แย้งของคู่ความตามวรรคหนึ่งไม่เป็นสาระอันควรได้รับการวินิจฉัย ศาลรัฐธรรมนูญจะไม่รับเรื่องดังกล่าวไว้พิจารณาก็ได้

คำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญให้ใช้ได้ในคดีทั้งปวง แต่ไม่กระทบกระเทือนถึงคำพิพากษาของศาลอันถึงที่สุดแล้ว”

จำเลยที่ ๑ ผู้ร้องโต้แย้งว่า การที่ผู้ร้องถูกศาลจังหวัดนครราชสีมาสั่งพิทักษ์ทรัพย์เด็ดขาดก่อนมีคำพิพากษาให้ล้มละลายและคดียังไม่ถึงที่สุด การที่เจ้าพนักงานพิทักษ์ทรัพย์เข้าจัดการทรัพย์สินของผู้ร้องตามพระราชบัญญัติล้มละลาย พุทธศักราช ๒๕๕๓ เป็นการกระทบสิทธิในการจัดการทรัพย์สินของผู้ร้อง ซึ่งมีอยู่โดยสมบูรณ์ก่อนมีคำพิพากษาให้ล้มละลาย ดังนั้น ผู้ร้องจึงเห็นว่า การที่ผู้ร้องถูกจำกัด

สิทธิในการจัดการทรัพย์สินของตนเองตามพระราชบัญญัติล้มละลายอันเป็นสิทธิที่ผู้ร้องได้รับความคุ้มครองตามมาตรา ๕ มาตรา ๕๘ ของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย จึงเป็นการขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย มาตรา ๒๕ วรรคแรก

เห็นว่า ในชั้นการพิจารณาพิพากษาที่เป็นปัญหาในคดีนี้ของศาลจังหวัดนครราชสีมา ศาลอุทธรณ์ภาค ๑ และศาลฎีกาตามชื่อเรื่อง que เรียกว่า “ชั้นพิทักษ์ทรัพย์เด็ดขาด” ซึ่งมีหลักเกณฑ์ของกฎหมายที่ศาลจะใช้พิจารณาพิพากษา ๒ ประการ คือ

๑. หลักเกณฑ์ในการฟ้องคดีล้มละลาย

๒. หลักเกณฑ์ในการพิจารณาพิพากษา

๑. หลักเกณฑ์ในการฟ้องคดีล้มละลาย

หลักเกณฑ์การฟ้องคดีล้มละลายสำหรับเจ้าหนี้ทั่วไป เป็นไปตามบทบัญญัติในมาตรา ๕ แห่งพระราชบัญญัติล้มละลาย พุทธศักราช ๒๔๘๓ แก้ไขเพิ่มเติมโดยพระราชบัญญัติล้มละลาย (ฉบับที่ ๓) พ.ศ. ๒๕๒๖ มาตรา ๓ ซึ่งบัญญัติไว้ว่า :

“เจ้าหนี้จะฟ้องลูกหนี้ให้ล้มละลายได้ก็ต่อเมื่อ

(๑) ลูกหนี้มีหนี้สินล้นพ้นตัว

(๒) ลูกหนี้ซึ่งเป็นบุคคลธรรมดาเป็นหนี้เจ้าหนี้ผู้เป็นโจทก์คนเดียวหรือหลายคนเป็นจำนวนไม่น้อยกว่าห้าหมื่นบาท หรือลูกหนี้ซึ่งเป็นนิติบุคคลเป็นหนี้เจ้าหนี้ผู้เป็นโจทก์คนเดียวหรือหลายคนเป็นจำนวนไม่น้อยกว่าห้าแสนบาท และ

(๓) หนี้้นั้นอาจกำหนดจำนวนได้โดยแน่นอน ไม่ว่าหนี้้นั้นจะถึงกำหนดชำระโดยพลันหรือในอนาคตก็ตาม”

๑. ลูกหนี้มีหนี้สินล้นพ้นตัว

หลักเกณฑ์ข้อนี้เป็นไปตามบทสันนิษฐานของกฎหมาย ซึ่งได้บัญญัติไว้ในมาตรา ๘

๒. ลูกหนี้ซึ่งเป็นบุคคลธรรมดาเป็นหนี้เจ้าหนี้ผู้เป็นโจทก์คนเดียวหรือหลายคนเป็นจำนวนไม่น้อยกว่าห้าหมื่นบาท หรือลูกหนี้ซึ่งเป็นนิติบุคคลเป็นหนี้เจ้าหนี้ผู้เป็นโจทก์คนเดียวหรือหลายคนเป็นจำนวนไม่น้อยกว่าห้าแสนบาท

หลักเกณฑ์ข้อนี้ได้แยกลูกหนี้ผู้จะถูกฟ้องล้มละลายออกเป็นลูกหนี้ซึ่งเป็นบุคคลธรรมดา กับลูกหนี้ซึ่งเป็นนิติบุคคล โดยลูกหนี้ซึ่งเป็นบุคคลธรรมดานั้นต้องเป็นหนี้จำนวนไม่น้อยกว่าห้าหมื่นบาท ส่วนลูกหนี้ซึ่งเป็นนิติบุคคลนั้นต้องเป็นหนี้จำนวนไม่น้อยกว่าห้าแสนบาท

คำว่า “ไม่น้อยกว่าห้าหมื่นบาท” และ “ไม่น้อยกว่าห้าแสนบาท” หมายความว่าลูกหนี้ซึ่งเป็นบุคคลธรรมดาเป็นหนี้ตั้งแต่ห้าหมื่นบาทขึ้นไป และลูกหนี้ซึ่งเป็นนิติบุคคลเป็นหนี้ตั้งแต่ห้าแสนบาทขึ้นไป ซึ่งต่างกับคำว่า “เกินกว่าห้าหมื่นบาท” และ “เกินกว่าห้าแสนบาท” เพราะถ้ากฎหมายใช้คำว่า “เกินกว่า” ก็แปลว่าเป็นหนี้ห้าหมื่นบาทและห้าแสนบาทฟ้องไม่ได้ ต้องเป็นหนี้ตั้งแต่ห้าหมื่นหนึ่งบาทและห้าแสนหนึ่งบาทขึ้นไปจึงจะฟ้องได้

นอกจากนี้กฎหมายล้มละลายยังเปิดโอกาสให้เจ้าหนี้หลายคน ซึ่งมีหนี้เหนือลูกหนี้ซึ่งเป็นบุคคลธรรมดาคนละไม่ถึงห้าหมื่นบาท และลูกหนี้ซึ่งเป็นนิติบุคคลคนละไม่ถึงห้าแสนบาท แต่เมื่อรวมจำนวนหนี้กันแล้วเป็นเงินไม่น้อยกว่าห้าหมื่นบาทสำหรับลูกหนี้ซึ่งเป็นบุคคลธรรมดาและเป็นเงินไม่น้อยกว่าห้าแสนบาทสำหรับลูกหนี้ซึ่งเป็นนิติบุคคลสามารถเข้าชื่อร่วมกันเป็นโจทก์ฟ้องคดีล้มละลายได้ โดยไม่ต้องคำนึงว่าลักษณะหนี้ของเจ้าหนี้แต่ละคนจะเหมือนกันหรือต่างกัน เช่น เจ้าหนี้คนหนึ่งเป็นเจ้าหนี้เงินกู้ เจ้าหนี้อีกคนหนึ่งเป็นเจ้าหนี้ซื้อขาย เมื่อรวมจำนวนหนี้ของเจ้าหนี้ทั้งสองแล้วเป็นจำนวนไม่น้อยกว่าห้าหมื่นบาท ก็สามารถร่วมกันเป็นโจทก์ฟ้องคดีล้มละลายได้

๓. หนี้นั้นอาจกำหนดจำนวนได้โดยแน่นอน ไม่ว่าหนี้นั้นจะถึงกำหนดชำระโดยพลันหรือในอนาคตก็ตาม

ในคดีแพ่งสามัญนั้น หนี้ที่เจ้าหนี้ฟ้องลูกหนี้เป็นคดีได้ จะต้องถึงกำหนดชำระ หากหนี้ยังไม่ถึงกำหนดชำระ เจ้าหนี้ก็ยังไม่อำนาจบังคับให้ลูกหนี้ชำระหนี้ แต่สำหรับคดีล้มละลายนั้น หนี้ไม่จำเป็นต้องถึงกำหนดชำระเจ้าหนี้ก็ฟ้องล้มละลายได้ ข้อสำคัญอยู่ที่ว่าหนี้นั้นต้องกำหนดจำนวนได้โดยแน่นอน เหตุที่กฎหมายล้มละลายบัญญัติไว้เป็นพิเศษต่างจากคดีแพ่งสามัญก็เพราะกฎหมายถือว่าลูกหนี้มีหนี้สินล้นพ้นตัวแล้ว ไม่ควรให้เจ้าหนี้ออกรอเมื่อหนี้ถึงกำหนดชำระ ซึ่งกว่าจะถึงเวลานั้นเจ้าหนี้อาจได้รับความเสียหายก็เป็นได้ นอกจากนี้การฟ้องคดีล้มละลายยังเป็นการฟ้องเพื่อให้มีการจัดการทรัพย์สินของลูกหนี้ หาใช่ฟ้องให้ลูกหนี้ชำระหนี้โดยตรงไม่ ดังนั้น กำหนดเวลาชำระหนี้จึงมิใช่สาระสำคัญของการฟ้องคดีล้มละลายแต่ประการใด

คำว่า “หนี้นั้นอาจกำหนดจำนวนได้โดยแน่นอน” หมายความว่า เป็นหนี้ที่แน่นอนชัดเจนหรืออาจกะจำนวนได้แน่นอน ทั้งนี้ โดยดูตามสภาพแห่งหนี้ หรือจำนวนได้จากตัวทรัพย์สิน เช่น หนี้กู้ยืม หนี้ค่าดอกเบี้ยที่ติดค้าง หนี้ค่าซื้อของเชื่อ หนี้ค่าเช่า เป็นต้น

อย่างไรก็ตาม อาจมีหนี้บางอย่างที่อาจกำหนดจำนวนได้ไม่แน่นอนในเบื้องต้น เช่น หนี้ค่าเสียหาย เนื่องจากการละเมิดหรือผิดสัญญา หรือหนี้เบี้ยปรับ เดิมนักกฎหมายตีความว่า หนี้เหล่านี้หากศาลยังไม่พิพากษาก็ยังไม่เป็นหนี้ที่แน่นอน แต่ปัจจุบันนี้ถือว่าตัวบทมิได้บัญญัติไว้ชัดแจ้งถึงเพียงนั้น จึงมี

การตีความว่า การละเมิดในบางกรณีค่าเสียหายอาจกำหนดจำนวนได้ไม่น้อยกว่าห้าหมื่นบาทในทันที โดยมีต้องรอให้ศาลพิพากษาเสียก่อน เช่น ลูกหนี้ทำไฟไหม้บ้านของเขาทั้งหลาย หรือขับรถชนคันอื่น ทำให้เสียหายทั้งคัน ดังนี้ โดยสภาพของบ้านหรือรถนั้นเป็นที่เห็นชัดว่าราคาเกินกว่าห้าหมื่นบาทแน่นอน ศาลแพ่งก็เคยรับฟ้องคดีที่มีลักษณะเช่นนี้

หนี้ชนิดเดียวกันอาจเป็นทั้งหนี้ที่กำหนดจำนวนได้แน่นอน และไม่อาจกำหนดจำนวนได้แน่นอน เช่น หนี้ตามสัญญาซื้อขาย อาจกำหนดจำนวนหนี้ได้โดยแน่นอนตามราคาสินค้า แต่ถ้ามีการเรียกค่าเสียหายฐานผิดสัญญาดังกล่าว หนี้นั้นก็ยังไม่อาจกำหนดจำนวนได้โดยแน่นอน เช่น หนี้ค่าปรับฐานผิดสัญญา ซึ่งสามารถคำนวณได้จากปริมาณน้ำมันที่จำเลยไม่สามารถส่งมอบให้โจทก์ได้ครบตามจำนวนที่สั่งซื้อ ศาลถือว่าเป็นหนี้ที่อาจกำหนดจำนวนได้โดยแน่นอน (คำพิพากษาศาลฎีกาที่ ๒๖๕๓/๒๕๒๖)

แม้เป็นหนี้ตามคำพิพากษาศาลชั้นต้นซึ่งยังไม่ถึงที่สุดเพราะยังมีการอุทธรณ์ก็ถือว่าเป็นหนี้ที่อาจกำหนดจำนวนได้แน่นอน เพราะคู่ความต้องผูกพันในผลแห่งคำพิพากษาจนกว่าจะมีการเปลี่ยนแปลงแก้ไข (คำพิพากษาศาลฎีกาที่ ๒๔/๒๕๓๖) ซึ่งหากจำเลยยอมรับว่าเป็นหนี้ตามคำพิพากษาจริง ก็ยอมผูกพันจำเลย และกำหนดจำนวนได้แน่นอนโดยไม่จำเป็นต้องมีพยานบุคคลมาเบิกความประกอบ (คำพิพากษาศาลฎีกาที่ ๕๗๓๕/๒๕๓๕)

โดยทั่วไปแล้ว หนี้ค่าเสียหายฐานละเมิด หรือผิดสัญญา รวมทั้งหนี้เบี้ยปรับมักจะเป็นหนี้ที่ไม่อาจกำหนดจำนวนได้โดยแน่นอน จนกว่าศาลจะพิพากษาให้มีการชำระหนี้แล้ว หรือมีการประนีประนอมยอมความกันโดยมีหลักฐานเป็นหนังสือ ทั้งนี้ ไม่ว่าจะมีการพิพากษาตามยอมหรือไม่ก็ตาม ยกเว้นในกรณีที่สภาพของความเสียหายนั้นเองอาจกำหนดจำนวนได้แน่นอน ก็ถือว่าเป็นหนี้ที่อาจกำหนดจำนวนได้โดยแน่นอนดังกล่าวมาแล้วข้างต้น

ในกรณีมูลหนี้ที่ต้องรับผิดชอบนั้น ย่อมมีทั้งมูลหนี้ส่วนตัว และมูลหนี้ของห้างหุ้นส่วนจำกัดที่หุ้นส่วนผู้จัดการต้องรับผิดชอบไม่จำกัดจำนวน ดังนั้น แม้ฟ้องคดีล้มละลายในมูลหนี้ส่วนตัวแล้ว เจ้าหนี้ก็สามารถฟ้องให้รับผิดชอบในหนี้ของห้างหุ้นส่วนจำกัดได้อีก ตามมาตรา ๕ ประกอบด้วยมาตรา ๘๕ เช่น :

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ ๒๔๖๖/๒๕๒๕ หนี้ที่จำเลยที่ ๒ เป็นหนี้เจ้าหนี้ผู้เป็นโจทก์ฟ้องจำเลยที่ ๒ ให้ล้มละลายในคดีก่อนนั้น เป็นหนี้อันเกิดแก่มูลหนี้ส่วนตัวของจำเลยที่ ๒ โดยเฉพาะ แม้จำเลยที่ ๒ เป็นหุ้นส่วนผู้จัดการของห้าง ๑ จำเลยที่ ๑ แต่ห้าง ๑ จำเลยที่ ๑ ก็ได้เป็นลูกหนี้ที่ถูกฟ้องด้วยโจทก์ผู้เป็นเจ้าหนี้ของจำเลยที่ ๑ จึงมิใช่เจ้าหนี้โดยตรงของจำเลยที่ ๒ ในอันที่จะใช้สิทธิยื่นคำขอรับชำระหนี้จากกองทรัพย์สินของจำเลยที่ ๒ ได้ และแม้จำเลยที่ ๒ จะต้องรับผิดชอบในหนี้ของห้าง ๑ จำเลยที่ ๑ ที่มีต่อโจทก์ในฐานะเป็นหุ้นส่วนผู้จัดการด้วย ก็เป็นเรื่องของเจ้าหนี้ที่อาจใช้สิทธิเรียกให้ชำระหนี้ได้

ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา ๑๐๗๐ มาตรา ๑๐๘๐ คดีนี้โจทก์ฟ้องจำเลยที่ ๒ ในฐานะเป็นหุ้นส่วนผู้จัดการให้ร่วมรับผิดชอบกับหุ้นส่วนจำกัด จำเลยที่ ๑ ซึ่งเป็นลูกหนี้โดยตรงของโจทก์ เมื่อจำเลยทั้งสองได้รับการทวงถามให้ชำระหนี้แล้วไม่ชำระโจทก์จึงมีอำนาจฟ้องเป็นคดีนี้

ส่วนกรณีที่โจทก์ฟ้องโดยอาศัยมูลหนี้ตามคำพิพากษานั้น โจทก์ต้องดำเนินการให้ถูกต้องตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา ๒๗๑ มิฉะนั้นไม่มีสิทธิฟ้องคดีล้มละลาย เช่น :

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ ๔๘๒/๒๕๓๖ โจทก์ขอศาลออกหมายบังคับคดีภายใน ๑๐ ปี นับแต่วันที่มีคำพิพากษา โดยมีได้มีการดำเนินการบังคับคดีตามขั้นตอนให้ครบถ้วน จนถึงขณะที่โจทก์ฟ้องคดีนี้ พันกำหนด ๑๐ ปี นับแต่วันที่มีคำพิพากษา จึงหมดสิทธิบังคับคดีตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา ๒๗๑ โจทก์ฟ้องขอให้ล้มละลายโดยอาศัยมูลหนี้ตามคำพิพากษา จึงต้องพิพากษาเอาความจริงตามมาตรา ๕ มาตรา ๑๐ ประกอบด้วยมาตรา ๑๔ เมื่อโจทก์ไม่มีสิทธิเรียกร้องให้จำเลยทั้งสองชำระหนี้ตามคำพิพากษาถึงที่สุดในคดีอาญา โจทก์ไม่มีสิทธิฟ้องให้ล้มละลายในมูลหนี้เดียวกันอีก

หมายเหตุ

ตามมาตรา ๒๗๑ ถ้าฝ่ายแพ้คดี มิได้ปฏิบัติตามคำพิพากษาหรือคำสั่งของศาลทั้งหมดหรือบางส่วน คู่ความหรือบุคคล ซึ่งเป็นฝ่ายชนะคดี ชอบที่จะร้องขอให้บังคับคดีตามคำพิพากษาหรือคำสั่งนั้นได้ ภายใน ๑๐ ปี นับแต่วันที่มีคำพิพากษาหรือคำสั่ง โดยอาศัยและตามคำบังคับที่ออกตามคำพิพากษาหรือคำสั่งนั้น คำว่า “ร้องขอให้บังคับคดี” จึงมิได้มีความหมายเพียงแค่ออกหมายบังคับคดีเท่านั้น แต่ต้องดำเนินการตามขั้นตอนให้ครบถ้วนด้วย แม้แต่ในกรณีที่ศาลชั้นต้นออกหมายบังคับคดี เจ้าพนักงานบังคับคดีได้ยึดทรัพย์และประกาศขายทอดตลาด แต่ไม่สามารถขายได้ เพราะทรัพย์สูญหาย และจำเลยทั้งสามชำระหนี้ให้โจทก์บางส่วนภายใน ๑๐ ปี นับแต่วันที่มีคำพิพากษาก็ตาม เมื่อหนั้นนั้น โจทก์มิได้ดำเนินการบังคับคดีภายใน ๑๐ ปี นับแต่วันที่มีคำพิพากษา โจทก์ยอมหมดสิทธิที่จะบังคับคดีแก่จำเลยทั้งสาม และนำหนั้นนั้นมาฟ้องล้มละลายมิได้ (คำพิพากษาศาลฎีกาที่ ๕๔๕๔/๒๕๓๕)

เจ้าหนี้มีประกัน

หลักเกณฑ์การฟ้องคดีล้มละลายสำหรับเจ้าหนี้มีประกัน เป็นไปตามพระราชบัญญัติล้มละลาย พุทธศักราช ๒๔๘๓ มาตรา ๑๐ แก้ไขเพิ่มเติมโดยพระราชบัญญัติล้มละลาย (ฉบับที่ ๓) พ.ศ. ๒๕๒๖ มาตรา ๔ ซึ่งบัญญัติไว้ว่า :

“ภายใต้บังคับมาตรา ๕ เจ้าหนี้มีประกันจะฟ้องลูกหนี้ให้ล้มละลายได้ก็ต่อเมื่อ

(๑) มิได้เป็นผู้ต้องห้ามมิให้บังคับการชำระหนี้เอาแก่ทรัพย์สินของลูกหนี้เกินกว่าตัวทรัพย์สินที่เป็นหลักประกัน และ

(๒) กล่าวในฟ้องว่า ถ้าลูกหนี้ล้มละลายแล้ว จะยอมสละหลักประกันเพื่อประโยชน์แก่เจ้าหนี้ทั้งหลาย หรือตีราคาหลักประกันมาในฟ้องซึ่งเมื่อหักกับจำนวนหนี้ของตนแล้ว เงินยังขาดอยู่ สำหรับลูกหนี้ซึ่งเป็นบุคคลธรรมดาเป็นจำนวนไม่น้อยกว่าห้าหมื่นบาท หรือลูกหนี้ซึ่งเป็นนิติบุคคลเป็นจำนวนไม่น้อยกว่าห้าแสนบาท”

ความในวรรคแรกที่ว่า “ภายใต้บังคับมาตรา ๕” นั้น หมายความว่า หากเจ้าหนี้มีประกันจะฟ้องลูกหนี้ให้ล้มละลาย ก็จะต้องอยู่ภายใต้กฎเกณฑ์ที่บัญญัติไว้ในมาตรา ๕ เช่นเดียวกับเจ้าหนี้ทั่วไปซึ่งได้อธิบายมาแล้ว ส่วนคำว่า “เจ้าหนี้มีประกัน” ก็มีความหมายของตามบทนิยามศัพท์

หลักเกณฑ์การฟ้องคดีล้มละลายสำหรับเจ้าหนี้มีประกันยังมีเพิ่มเติมอีก ๒ ประการคือ ;

๑. ไม่เป็นผู้ต้องห้ามมิให้บังคับการชำระหนี้เอาแก่ทรัพย์สินของลูกหนี้เกินกว่าตัวทรัพย์สินที่เป็นหลักประกัน

เจ้าหนี้มีประกันที่ต้องห้ามมิให้บังคับการชำระหนี้เอาแก่ทรัพย์สินของลูกหนี้เกินกว่าตัวทรัพย์สินที่เป็นหลักประกัน คือ :

ก. เจ้าหนี้จำนองที่มีได้มีข้อตกลงพิเศษ ทั้งนี้ เป็นไปตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา ๗๓๓ ที่ว่า :

“ถ้าเอาทรัพย์สินจำนองหลุด และราคาทรัพย์สินนั้นมีประมาณต่ำกว่าจำนวนเงินที่ค้างชำระกันอยู่ก็ดี หรือถ้าเอาทรัพย์สินซึ่งจำนองออกขายทอดตลาดให้หนี้ ได้เงินจำนวนสุทธิน้อยกว่าจำนวนเงินที่ค้างชำระกันอยู่นั้นก็ดี เงินยังขาดจำนวนอยู่เท่าใด ลูกหนี้ไม่ต้องรับผิดชอบในเงินนั้น”

ซึ่งหมายถึงเจ้าหนี้จำนองโดยทั่วไปที่กฎหมายห้ามมิให้บังคับการชำระหนี้เอาแก่ทรัพย์สินของลูกหนี้เกินกว่าตัวทรัพย์สินที่เป็นหลักประกัน แต่ถ้าเจ้าหนี้จำนองนั้นมีข้อตกลงพิเศษกับลูกหนี้ว่า เมื่อบังคับชำระหนี้จากทรัพย์สินที่จำนองแล้วได้เงินไม่พอชำระหนี้ ลูกหนี้ยังต้องรับผิดชอบในส่วนที่ขาดนั้นอีก ดังนี้ ก็ถือว่าเจ้าหนี้จำนองนั้นมิได้เป็นผู้ต้องห้ามมิให้บังคับการชำระหนี้เอาแก่ทรัพย์สินของลูกหนี้เกินกว่าตัวทรัพย์สินที่เป็นหลักประกัน ข้อตกลงพิเศษดังกล่าวนี้เคยมีคำพิพากษาศาลฎีกาวินิจฉัยเป็นบรรทัดฐานแล้วว่า ให้ใช้บังคับได้ (ดูคำพิพากษาศาลฎีกาที่ ๑๖๘/๒๕๑๘)

ข. เจ้าหนี้ที่ต้องห้ามเนื่องจากข้อตกลงในสัญญา เช่น สัญญาจำนำมีข้อตกลงกันว่าเมื่อขายทอดตลาดทรัพย์สินที่จำนำแล้ว ได้เงินไม่พอชำระหนี้ ลูกหนี้ไม่ต้องรับผิดชอบในส่วนที่ขาดดังนี้ เจ้าหนี้ก็ต้องห้ามมิให้บังคับการชำระหนี้เอาแก่ทรัพย์สินของลูกหนี้เกินกว่าตัวทรัพย์สินที่เป็นหลักประกันโดยสัญญาจำนำนั่นเอง เพราะโดยหลักแห่งกฎหมายนั้นสัญญาจำนำไม่ต้องห้ามมิให้เจ้าหนี้บังคับการชำระหนี้เกินกว่าตัวทรัพย์สินที่เป็นหลักประกัน ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา ๗๖๗ วรรคท้าย ที่ว่า “ถ้าได้เงินน้อยกว่าจำนวนค้างชำระ ท่านว่าลูกหนี้ก็ยังคงต้องรับใช้ในส่วนที่ขาดอยู่นั้น”

๒. ต้องกล่าวในฟ้องว่า ถ้าลูกหนี้ล้มละลายจะยอมสละหลักประกันเพื่อประโยชน์แก่ เจ้าหนี้ทั้งหลาย หรือตีราคาหลักประกันมาในฟ้องซึ่งเมื่อหักกับจำนวนหนี้ของตนแล้ว เงินยังขาดอยู่ สำหรับลูกหนี้ซึ่งเป็นบุคคลธรรมดาเป็นจำนวนไม่น้อยกว่าห้าหมื่นบาท หรือลูกหนี้ซึ่งเป็นนิติบุคคล เป็นจำนวนไม่น้อยกว่าห้าแสนบาท

กรณีนี้เป็นเรื่องของเจ้าหนี้มีประกันที่จะเลือกเอา ระหว่างการสละหลักประกันหรือการตีราคา หลักประกัน ซึ่งเมื่อหักกับจำนวนหนี้ของตนแล้วเงินยังขาดอยู่สำหรับลูกหนี้ซึ่งเป็นบุคคลธรรมดาเป็น จำนวนไม่น้อยกว่าห้าหมื่นบาท หรือลูกหนี้ซึ่งเป็นนิติบุคคลเป็นจำนวนไม่น้อยกว่าห้าแสนบาท

การสละหลักประกัน ก็เช่น รับจํานำแหวนเพชรไว้จากลูกหนี้ ๑ วง ราคา ๕๐,๐๐๐ บาท เจ้าหนี้อาจยอมสละแหวนวงนั้นให้เจ้าพนักงานพิทักษ์ทรัพย์นำเข้าเป็นกองทรัพย์สินของลูกหนี้แล้ว ยอมเฉลี่ยอย่างเจ้าหนี้สามัญทั่วไปในหนี้ ๕๐,๐๐๐ บาท แต่เจ้าหนี้ส่วนใหญ่่มักจะไม่ยอมสละหลักประกัน เพราะเจ้าหนี้ได้ส่วนเฉลี่ยในคดีล้มละลายเพียงไม่กี่เปอร์เซ็นต์

ส่วนการตีราคาหลักประกันหักกับจำนวนหนี้ก็เช่น รับจํานำแหวนเพชรไว้ ๑๒๐,๐๐๐ บาท ต่อมาปรากฏว่าเพชรราคาถูกจึงตีราคาแหวนเป็นเงิน ๖๐,๐๐๐ บาท เหลือหนี้อีก ๖๐,๐๐๐ บาท เจ้าหนี้ฟ้องล้มละลายในมูลหนี้ ๖๐,๐๐๐ บาท นั้นได้

อย่างไรก็ตาม ถ้าตีราคาหลักประกัน เจ้าพนักงานพิทักษ์ทรัพย์อาจไถ่ถอนเอาทรัพย์สินนั้น มาขายทอดตลาดเสียได้ เช่น รับจํานำแหวนเพชรไว้ ๑๒๐,๐๐๐ บาท แต่แหวนนั้นราคาจริง ๖๐,๐๐๐ บาท ถ้าเจ้าหนี้ตีราคาต่ำไปเพียง ๕๐,๐๐๐ บาท เจ้าพนักงานพิทักษ์ทรัพย์ก็อาจไถ่ถอนแหวนนั้นมาแล้ว ขายได้ตามราคาจริง ๖๐,๐๐๐ บาท ส่วนเจ้าหนี้คงได้รับชำระหนี้เท่าค่าไถ่ถอน ๕๐,๐๐๐ บาท รวมกับ ส่วนเฉลี่ยของหนี้ที่เหลืออีก ๗๐,๐๐๐ บาท สมมติว่าคดีล้มละลายเรื่องนั้นได้ส่วนเฉลี่ย ๑๐ เปอร์เซ็นต์ เจ้าหนี้จะได้รับชำระหนี้เพียง ๕๗,๐๐๐ บาท ซึ่งจะเห็นได้ว่าเจ้าหนี้เสียประโยชน์

ถ้าเจ้าหนี้ตีราคาแหวนตามความเป็นจริง ก็จะได้รับชำระหนี้เท่าราคาแหวน ๖๐,๐๐๐ บาท รวมกับส่วนเฉลี่ยของหนี้ที่ยังขาดอีก ๖๐,๐๐๐ บาท สมมติว่าได้ส่วนเฉลี่ยในคดีนั้น ๑๐ เปอร์เซ็นต์ เจ้าหนี้ก็ได้รับชำระหนี้ ๖๖,๐๐๐ บาท

ถ้าเจ้าหนี้ตีราคาหลักประกันสูงเกินไป เช่น แหวนราคา ๖๐,๐๐๐ บาท ตีราคา ๗๐,๐๐๐ บาท เจ้าพนักงานพิทักษ์ทรัพย์ก็จะไม่ไถ่ถอนแหวนนั้น หนี้ที่ควรเฉลี่ยได้ก็เหลือน้อยลงเป็นเงินเพียง ๕๐,๐๐๐ บาท ๑๐ เปอร์เซ็นต์ ได้ ๕,๐๐๐ บาท รวมเป็นเงินที่เจ้าหนี้จะได้รับชำระหนี้ ๖๕,๐๐๐ บาท ซึ่งน้อยกว่า การตีราคาตามความจริง

คำพิพากษาศาลฎีกาเกี่ยวกับเจ้าหนี้มีประกัน

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ ๕๓๔/๒๕๐๔ ทำหนังสือสัญญากู้เงินโจทก์ และรับเงินไปโดยนำไปรับของคลังสินค้ามามอบไว้ ดังนี้ เป็นการกู้เงินโดยมีใบรับของคลังสินค้าเป็นประกัน มีใช้จำนำ และต่อมาจำเลยก็นำสินค้านั้นขายไปหมดแล้ว โจทก์จึงมิใช่เจ้าหนี้มีประกันอันจะต้องบังคับตามพระราชบัญญัติล้มละลาย พุทธศักราช ๒๔๘๓ มาตรา ๑๐

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ ๕๕๕/๒๕๐๔ เจ้าหนี้ให้ลูกหนี้กู้เงินโดยลูกหนี้มอบโฉนดยึดไว้เป็นประกันนั้น ไม่มีสิทธิยึดหน่วงตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา ๒๕๑ จึงมิใช่เจ้าหนี้มีประกันตามพระราชบัญญัติล้มละลาย พุทธศักราช ๒๔๘๓ มาตรา ๖

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ ๓๔๓๗/๒๕๓๖ โจทก์ฟ้องจำเลยให้ล้มละลายด้วยหนี้เงินกู้ยืมซึ่งมีบุคคลอื่นจำนองที่ดินเป็นประกัน โจทก์ยอมมิใช่เจ้าหนี้มีประกันตามมาตรา ๖ เพราะที่ดินที่จำนองมิใช่ทรัพย์สินของจำเลย โจทก์จึงมิใช่ผู้มีสิทธิเหนือทรัพย์สินของจำเลยในทางจำนอง จึงสามารถฟ้องจำเลยให้ล้มละลายได้ ตามมาตรา ๕ โดยมีต้องปฏิบัติตามมาตรา ๑๐

หลักเกณฑ์การฟ้องคดีล้มละลายตามพระราชกำหนดการกู้ยืมเงินที่เป็นการฉ้อโกงประชาชน นอกจากนี้รัฐบาลยังได้ออกกฎหมายฉบับหนึ่งเพื่อระงับและปราบปรามการฉ้อโกงประชาชน ด้วยวิธีการที่เรียกว่า “แชร์น้ำมัน” ซึ่งระบาดทั่วไปในหมู่ประชาชน ดังกรณีของนางชม้อย ทิพย์โส เป็นต้น กฎหมายฉบับนี้เรียกว่า “พระราชกำหนดการกู้ยืมเงินที่เป็นการฉ้อโกงประชาชน พ.ศ. ๒๕๒๓” ซึ่งตามมาตรา ๑๐ บัญญัติให้พนักงานอัยการมีอำนาจฟ้องผู้กู้ยืมเงินที่ เป็นผู้ต้องหาว่ากระทำความผิดเป็นบุคคลล้มละลายได้ และกระบวนพิจารณาให้ดำเนินไปตามกฎหมายล้มละลายนี้เอง โดยมาตรา ๑๐ ได้บัญญัติว่า :

“เพื่อคุ้มครองประโยชน์ของประชาชนผู้ให้กู้ยืมเงิน ให้พนักงานอัยการมีอำนาจฟ้องผู้กู้ยืมเงินที่ เป็นผู้ต้องหาว่ากระทำความผิดตามมาตรา ๔ หรือมาตรา ๕ เป็นบุคคลล้มละลายได้เมื่อ

(๑) เป็นผู้มีหนี้สินล้นพ้นตัว หรือมีสินทรัพย์ไม่พอชำระหนี้สินได้

(๒) เป็นหนี้ผู้ให้กู้ยืมเงินรายหนึ่งหรือหลายรายเป็นจำนวนไม่น้อยกว่าหนึ่งแสนบาท และ

(๓) หนี้้นั้นอาจกำหนดจำนวนได้โดยแน่นอน ไม่ว่าหนี้้นั้นจะถึงกำหนดชำระโดยพลันหรือในอนาคตก็ตาม

การฟ้องคดีล้มละลายตามวรรคหนึ่ง ให้ดำเนินกระบวนพิจารณาไปตามกฎหมายว่าด้วยการล้มละลาย โดยให้ถือว่าพนักงานอัยการมีฐานะและสิทธิหน้าที่เสมือนเจ้าหนี้ผู้เป็นโจทก์และให้ได้รับยกเว้นค่าธรรมเนียมค่าฤชาธรรมเนียม หรือการต้องวางเงินประกันต่างๆ ตามกฎหมายดังกล่าว

ในการพิจารณาคดีล้มละลาย ถ้าศาลพิจารณาได้ความจริงตามวรรคหนึ่ง ให้ศาลมีคำสั่งพิทักษ์ทรัพย์ ลูกหนี้เด็ดขาด

ในการพิพากษาคดีล้มละลายตามมาตรา ๑๓๐ แห่งพระราชบัญญัติล้มละลาย พุทธศักราช ๒๕๕๓ เพื่อให้เกิดความเป็นธรรมแก่เจ้าหนี้ทั้งหลายโดยให้ค้ำประกันถึงผลประโยชน์ตอบแทนที่เจ้าหนี้ผู้ให้กู้ยืมเงิน แต่ละรายได้รับมาแล้วก่อนมีการดำเนินคดีล้มละลายประกอบด้วย”

ดังนั้น กฎหมายฉบับนี้จึงถือได้ว่าเป็นกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการดำเนินคดีล้มละลายอีกฉบับหนึ่ง นอกจากพระราชบัญญัติล้มละลาย พุทธศักราช ๒๕๕๓

๒. หลักเกณฑ์ในการพิจารณาพิพากษา

พระราชบัญญัติล้มละลาย พุทธศักราช ๒๕๕๓ มาตรา ๑๓ บัญญัติว่า :

“เมื่อศาลสั่งรับฟ้องคดีล้มละลายไว้แล้ว ให้กำหนดวันนั่งพิจารณาคดีเป็นการด่วนและให้ออกหมายเรียก และส่งสำเนาคำฟ้องไปยังลูกหนี้ให้ทราบก่อนวันนั่งพิจารณาไม่น้อยกว่า ๗ วัน”

กรณีที่อยู่ทักยื่นคำฟ้องคดีล้มละลายต่อศาลตามมาตรา ๑๕๐ นั้น ถ้าฟ้องนั้นถูกต้องศาล ก็จะสั่งรับไว้พิจารณา แต่ถ้าไม่ถูกต้องศาลก็จะสั่งไม่รับ หรือสั่งให้แก้ไข หรืออาจจะยกเสียก็ได้ หากศาล สั่งรับฟ้องคดีล้มละลายไว้แล้ว ก็จะกำหนดวันนั่งพิจารณาคดีเป็นการด่วนและให้ออกหมายเรียก พร้อมทั้ง ส่งสำเนาคำฟ้องไปยังลูกหนี้ให้ทราบก่อนวันนั่งพิจารณาไม่น้อยกว่า ๗ วัน

มาตรานี้เป็นบทบัญญัติพิเศษเพื่อให้เป็นไปตามวัตถุประสงค์ของกฎหมายล้มละลายในกรณีที่ว่า กระบวนพิจารณาคดีล้มละลายนั้นให้ดำเนินไปโดยรวดเร็วและเป็นธรรมตามมาตรา ๑๕ แห่งพระราช บัญญัติจัดตั้งศาลล้มละลายและวิธีพิจารณาคดีล้มละลาย พ.ศ. ๒๕๕๒ ซึ่งต่างจากการฟ้องคดีแพ่งสามัญ ที่ศาลต้องรอให้ส่งหมายเรียกและสำเนาคำฟ้องให้จำเลยพร้อมทั้งกำหนดให้จำเลยยื่นคำให้การเสียก่อน เมื่อจำเลยยื่นคำให้การแล้ว ศาลจึงนัดชี้สองสถานแล้วจึงนัดพิจารณาต่อไป เว้นแต่ศาลเห็นว่าไม่สมควร ชี้สองสถานศาลก็นัดพิจารณาไปเลย

ในคดีล้มละลายนั้น กำหนดให้ศาลส่งหมายเรียกให้จำเลย และส่งสำเนาคำฟ้องให้จำเลยทราบ เท่านั้น จำเลยจะยื่นคำให้การหรือไม่ก็ได้ ในทางปฏิบัติจำเลยจะยื่นคำให้การก่อนวันนั่งพิจารณา เพราะ จำเลยมีโอกาสทำคำให้การได้ไม่น้อยกว่า ๗ วันก่อนวันนั่งพิจารณา

สำหรับการพิจารณาคดีล้มละลายนั้น เป็นไปตามพระราชบัญญัติล้มละลาย พุทธศักราช ๒๕๕๓ มาตรา ๑๔ ซึ่งบัญญัติว่า

“ในการพิจารณาคดีล้มละลายตามคำฟ้องของเจ้าหนี้ นั้น ศาลต้องพิจารณาเอาความจริงตามที่บัญญัติไว้ในมาตรา ๕ หรือมาตรา ๑๐ ถ้าศาลพิจารณาได้ความจริง ให้ศาลมีคำสั่งพิทักษ์ทรัพย์ของลูกหนี้เด็ดขาด แต่ถ้าไม่ได้ความจริงหรือลูกหนี้น่าสืบได้ว่าอาจชำระหนี้ได้ทั้งหมดหรือมีเหตุอื่นที่ไม่ควรให้ลูกหนี้ล้มละลาย ให้ศาลยกฟ้อง”

การพิจารณาคดีล้มละลาย ศาลจะถือเอาคำฟ้องโจทก์หรือพยานหลักฐานของโจทก์เป็นหลัก แม้จำเลยไม่ยื่นคำให้การ หรือไม่มาในวันนัดพิจารณา ศาลก็จะทำการพิจารณาไปโดยทำการสืบพยานโจทก์ฝ่ายเดียว แต่ถ้าจำเลยยื่นคำให้การและมาในวันนัดพิจารณาโดยอ้างพยานหลักฐานสนับสนุนคำให้การของตน ศาลก็จะทำการสืบพยานจำเลยด้วย อย่างไรก็ตามในการพิจารณาของศาล กฎหมายกำหนดให้ศาลต้องพิจารณาความจริงว่าลูกหนี้มีหนี้สินล้นพ้นตัว เป็นหนี้เจ้าหนี้ผู้เป็นโจทก์คนเดียวมีจำนวนไม่น้อยกว่าห้าหมื่นบาท หรือเป็นหนี้เจ้าหนี้หลายคนซึ่งเข้าชื่อกันเป็นโจทก์จำนวนรวมกันไม่น้อยกว่าห้าหมื่นบาท และเป็นหนี้ที่อาจกำหนดจำนวนได้แน่นอน หรือในกรณีที่โจทก์ผู้ยื่นฟ้องเป็นเจ้าหนี้มีประกัน ก็นัดพิจารณาให้ได้ความจริงตามมาตรา ๕ และมาตรา ๑๐ ประกอบกัน จะขาดไปประการใดในประการหนึ่งไม่ได้ เมื่อได้ความจริงครบถ้วนแล้ว ศาลจึงจะมีคำสั่งพิทักษ์ทรัพย์ของลูกหนี้เด็ดขาด ซึ่งมีผลเท่ากับคำพิพากษา เพราะเป็นคำสั่งวินิจฉัยชี้ขาดในประเด็นแห่งคดี ด้วยเหตุนี้จำเลยจึงอุทธรณ์ฎีกาต่อไปได้

ตัวอย่างคำพิพากษาศาลฎีกาซึ่งวินิจฉัยตามมาตรา ๑๔

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ ๑๘๒๓/๒๕๑๖ การพิจารณาคดีล้มละลายแตกต่างกับการพิจารณาคดีแพ่งสามัญ เพราะพระราชบัญญัติล้มละลายเป็นกฎหมายเกี่ยวกับความสงบเรียบร้อยของประชาชน มีผลในทางตัดสิทธิเสรีภาพของผู้ที่ถูกศาลพิพากษาให้เป็นบุคคลล้มละลาย ฉะนั้น ในการพิจารณาคดีล้มละลายศาลจึงต้องพิจารณาให้ได้ความจริงว่า มีเหตุที่จะฟ้องให้ลูกหนี้ล้มละลายดังที่กฎหมายบัญญัติไว้หรือไม่

โจทก์ฟ้องว่าจำเลยเป็นหนี้โจทก์สองแสนกว่าบาท แต่พยานโจทก์เบิกความว่าจำเลยถือหุ้นในบริษัทหนึ่งถึงสามแสนบาทซึ่งได้ชำระเต็มมูลค่าแล้ว และจำเลยเป็นผู้จัดการบริษัทอีกแห่งหนึ่ง นอกจากนี้ตามบัญชีทรัพย์สินซึ่งจำเลยแนบมาในคำร้องขอสืบพยานยังปรากฏว่าจำเลยมีทรัพย์สินมูลค่ากว่าเก้าแสนบาท การที่จำเลยไม่มาในวันนัดสืบพยานจำเลย ศาลชั้นต้นก็สั่งงดสืบพยานจำเลย โดยถือว่าจำเลยไม่มีพยานมาสืบ และครั้งจำเลยยื่นคำร้องขอสืบพยานโดยอ้างว่าได้ตั้งใจขาดนัด ศาลชั้นต้นก็สั่งยกคำร้องเสีย แล้วฟังพยานโจทก์ฝ่ายเดียวว่าจำเลยมีหนี้สินล้นพ้นตัว ย่อมไม่เป็นการเพียงพอแก่การพิจารณาหาความจริง ตามที่บัญญัติไว้ในพระราชบัญญัติล้มละลาย พุทธศักราช ๒๔๘๓ มาตรา ๑๔

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ ๕๘๘/๒๕๓๕ หนี้ของโจทก์คดีนี้ เป็นหนี้ที่โจทก์อาจชำระได้ในคดีล้มละลายซึ่งโจทก์เองเป็นผู้ฟ้องจำเลยให้ล้มละลายจนศาลสั่งพิทักษ์ทรัพย์เด็ดขาด แต่โจทก์ยื่นคำขอรับชำระหนี้เมื่อเกินเวลา โจทก์จึงหมดสิทธิเรียกร้องจากจำเลยในคดีล้มละลาย และศาลสั่งยกเลิกการล้มละลายไปแล้ว เพราะมีเจ้าหนี้รายเดียวยื่นคำขอรับชำระหนี้ แต่ได้ถอนคำขอรับชำระหนี้ไป หากยอมให้โจทก์เอาหนี้ที่หมดสิทธิเรียกหนี้ในคดีล้มละลายแล้วกลับมาฟ้องเป็นคดีล้มละลายใหม่ เท่ากับอนุญาตให้ขยายระยะเวลาขอรับชำระหนี้ ผิดบทบัญญัติมาตรา ๕๑ การที่ศาลจะสั่งพิทักษ์ทรัพย์เด็ดขาดหรือพิพากษาล้มละลายนั้น ย่อมทำให้ลูกหนี้ถูกจำกัดสิทธิและไม่สามารถจัดการทรัพย์สินได้ด้วยตนเอง จึงต้องเป็นไปโดยเหตุสมควรจริงๆ ไม่ใช่เป็นเครื่องมือบีบคั้นลูกหนี้ พฤติการณ์เป็นเหตุไม่ควรให้ลูกหนี้ล้มละลาย ศาลต้องพิพากษายกฟ้อง

อย่างไรก็ตามได้มีคำพิพากษาศาลฎีกาที่ ๑๕๑๕/๒๕๓๖ วินิจฉัยว่า กรณีที่ศาลมีคำสั่งยกเลิกการล้มละลายตามมาตรา ๑๓๕ (๒) แล้ว ต่อมาเจ้าหนี้ฟ้องลูกหนี้เป็นคดีล้มละลายโดยอาศัยมูลหนี้เดิมอีก มีปัญหาว่าเจ้าหนี้มีอำนาจขอรับชำระหนี้หรือไม่ ศาลฎีกาวินิจฉัยว่า คำสั่งยกเลิกการล้มละลายตามมาตรา ๑๓๕ (๒) ไม่ทำให้ลูกหนี้หลุดพ้นจากหนี้สิน ตามมาตรา ๑๓๖ กฎหมายดังกล่าวมิได้ยกเว้นว่าหนี้ใดจะต้องหลุดพ้นเพราะคำสั่งยกเลิกการล้มละลาย จึงแปลว่าหนี้สินทุกชนิดที่มีอยู่ก่อนฟ้องอย่างไร คงเป็นหนี้สินเช่นเดิมอย่างนั้น คดีนี้แม้หนี้ของลูกหนี้จะได้ความว่าเจ้าพนักงานพิทักษ์ทรัพย์เคยสั่งไม่รับชำระหนี้เพราะยื่นพยานกำหนดแล้วก็ตาม แต่เมื่อศาลยกเลิกการล้มละลายแล้ว หนี้ดังกล่าวย่อมกลับเป็นหนี้ที่สมบูรณ์ ทำให้เจ้าหนี้มีสิทธินำมาฟ้องบังคับคดีได้ รวมถึงนำมาขอรับชำระหนี้ได้ด้วย

จะเห็นได้ว่า กรณีตามคำพิพากษาศาลฎีกาที่ ๑๕๑๕/๒๕๓๖ ได้ผ่านขั้นตอนของมาตรา ๑๔ มาแล้ว จึงไม่อาจใช้แนววินิจฉัยของคำพิพากษาศาลฎีกาที่ ๕๘๘/๒๕๓๕ ได้

นอกจากศาลจะต้องพิจารณาเอาความจริงตามที่บัญญัติไว้ในมาตรา ๕ หรือมาตรา ๑๐ แล้ว ลูกหนี้ยังอาจนำสืบได้ว่าอาจชำระหนี้ทั้งหมด หรือมิฉะนั้นก็มีเหตุอื่นที่ไม่ควรให้ลูกหนี้ล้มละลาย ซึ่งหากความจริงปรากฏแก่ศาลดังนี้ ศาลก็จะยกฟ้องโจทก์ เหตุที่กฎหมายบัญญัติให้ศาลมีอำนาจใช้ดุลพินิจได้อย่างกว้างขวาง ก็เพราะประสงค์ที่จะให้ศาลพิจารณาอย่างรอบคอบและมีเหตุอันสมควรอย่างแท้จริงที่จะให้ลูกหนี้ถูกพิทักษ์ทรัพย์เด็ดขาด ซึ่งศาลฎีกาเคยวินิจฉัยว่า จำเลยเป็นหนี้โจทก์ ๗๒,๐๐๐ บาท จำเลยเป็นข้าราชการตำแหน่งหัวหน้าแผนก เงินเดือน ๒,๗๐๐ บาท ฐานะราชการ ความประพฤติ และการที่จำเลยไม่เป็นหนี้ผู้อื่นอีก จำเลยยอมอยู่ในฐานะที่สามารถชำระหนี้โจทก์ได้ (คำพิพากษาศาลฎีกาที่ ๒๒๖๐/๒๕๑๕) จำเลยเป็นหนี้โจทก์เพียง ๖๕,๑๖๘.๓๑ บาท ซึ่งเป็นจำนวนไม่มากนัก

เมื่อคำนึงถึงอาชีพทนายความและรายได้ของจำเลยทั้งไม่ปรากฏว่าจำเลยมีเจ้าหนี้รายอื่นอีก รูปคดีมีเหตุที่ไม่ควรให้จำเลยล้มละลาย (คำพิพากษาศาลฎีกาที่ ๓๕๒/๒๕๓๖) ทั้งนี้ โดยถือว่าเป็นกฎหมายพิเศษที่เกี่ยวกับความสงบเรียบร้อยของประชาชน ซึ่งกำหนดให้เป็นหน้าที่ของศาลที่จะต้องพิจารณาเอาความจริงให้ได้ว่า จำเลยมีหนี้สินล้นพ้นตัวหรือไม่ การที่ห้ามนำสืบพยานบุคคล เพื่อให้มีผลเป็นการเปลี่ยนแปลงแก้ไขเอกสารอันเป็นการตัดรอนมิให้ศาลรับฟังพยานหลักฐาน ย่อมขัดต่อพระราชบัญญัติล้มละลาย (คำพิพากษาศาลฎีกาที่ ๕๒๓๗/๒๕๓๕)

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ ๓๕๒/๒๕๓๖ จำเลยยังมีที่ดินและประกอบกิจการโรงพิมพ์แสดงว่า ยังมีทรัพย์สินอยู่มาก และยังประกอบธุรกิจมีรายได้ จึงมีทางขวนขวายหาเงินมาชำระหนี้ให้โจทก์ได้ ส่วนที่ไม่เคยเสียภาษีเงินได้ มิใช่ข้อสันนิษฐานเด็ดขาดว่าไม่มีรายได้ เงินฝากที่จำเลยนำมาฝากก่อนเบิกความ ๒ วัน ก็ถือเป็นทรัพย์สินจำเลยที่โจทก์อาจบังคับชำระหนี้ได้ แม้จำเลยเป็นหญิงมีสามี ทรัพย์สินทั้งหมดเป็นสินสมรสที่ต้องแบ่งครึ่ง จึงไม่พอชำระหนี้ นั้น เป็นเรื่องชั้นบังคับคดีที่ต้องว่ากล่าวภายหลัง ทั้งไม่ได้ความว่าจำเลยมีหนี้สินล้นพ้นตัว ไม่ควรให้จำเลยเป็นบุคคลล้มละลาย

อย่างไรก็ดี เหตุอื่นที่ไม่ควรให้ลูกหนี้ล้มละลายตามมาตรา ๑๔ เป็นข้อที่ศาลจะหยิบยกขึ้นวินิจฉัยก่อนมีคำสั่งพิทักษ์ทรัพย์เด็ดขาด แต่ถ้าศาลสั่งพิทักษ์ทรัพย์เด็ดขาดแล้วคำสั่งนั้นผูกพันลูกหนี้ อยู่และอาจใช้บังคับบุคคลภายนอกได้ด้วย เจ้าหนี้ไม่มีสิทธิอ้าง มาตรา ๑๔ มาเป็นเหตุขอให้พิพากษา ยกฟ้อง หรือยกคำร้องขอให้ล้มละลายในชั้นนี้ได้ (คำพิพากษาศาลฎีกาที่ ๖๗๐/๒๕๒๖) ดังนั้น ถ้ามีเหตุที่ไม่ควรให้ลูกหนี้ล้มละลาย ก็ต้องยกขึ้นวินิจฉัยก่อนที่จะมีคำสั่งพิทักษ์ทรัพย์เด็ดขาด หากมีคำสั่งพิทักษ์ทรัพย์เด็ดขาดและถึงที่สุดแล้ว เจ้าหนี้ก็ไม่มีสิทธิหยิบยกเอาเหตุดังกล่าวมาขอให้ศาลมีคำสั่งยกเลิกการล้มละลายตามมาตรา ๑๓๕ (๒) ได้อีก แต่ได้มีแนววินิจฉัยของศาลฎีกาเรื่องหนึ่ง คือ คำพิพากษาศาลฎีกาที่ ๘๕๔/๒๕๓๖ ที่หยิบยกเอาเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นในชั้นขอรับชำระหนี้ และการประนอมหนี้ มาพิจารณาประกอบว่า พฤติการณ์ดังกล่าวเชื่อได้ว่า จำเลยสามารถขวนขวายหาเงินมาชำระหนี้โจทก์ได้ จึงมีเหตุไม่สมควรให้จำเลยล้มละลาย กล่าวคือในชั้นขอรับชำระหนี้คงมีเจ้าหนี้เพียง ๒ ราย จำเลยรับราชการครูระดับ ๗ ตำแหน่งผู้อำนวยการโรงเรียน ภริยาจำเลยรับราชการครูระดับ ๒ สามารถกู้เงินสหกรณ์ได้ บิดามารดาจำเลยมีทรัพย์สินที่บ้าน ที่นา มารดาภริยาจำเลยมีที่ดิน ชั้นขอประนอมหนี้ จำเลยขอประนอมหนี้โดยยอมชำระหนี้ถึงร้อยละ ๕๐ และไม่ปรากฏว่าจำเลยผิดข้อตกลง ตามข้อวินิจฉัยดังกล่าว จะเห็นได้ว่า แม้ศาลไม่ต้องอ้างพฤติการณ์ในชั้นขอรับชำระหนี้และประนอมหนี้ ก็สามารถยกฟ้องโดยถือว่ามีเหตุไม่สมควรให้จำเลยล้มละลายได้แล้ว

เหตุอื่นที่ไม่ควรให้ลูกหนี้ล้มละลาย ก็เช่นโจทก์นำเอาหนี้จำนวนเดิมซึ่งเคยฟ้องลูกหนี้คนเดียวกันให้ล้มละลายและศาลพิทักษ์ทรัพย์ไปแล้ว แต่โจทก์ไม่ได้ขอรับชำระหนี้ในคดีนั้น เจ้าพนักงานพิทักษ์ทรัพย์จึงรายงานศาลให้ยกเลิกการล้มละลายคดีเป็นอันเสร็จสิ้นไปแล้ว โจทก์นำหนี้เดิมนั้นเองบวกกับหนี้ใหม่จำนวนหนึ่งมาฟ้องเป็นคดีล้มละลายใหม่ ศาลฎีกาพิพากษายกฟ้องโดยวินิจฉัยว่า พฤติการณ์ของโจทก์เป็นเหตุที่ไม่ควรให้ลูกหนี้ล้มละลาย เพราะโจทก์นำเอาหนี้จำนวนเดิมมาฟ้องให้ลูกหนี้ล้มละลายแล้วล้มละลายอีก (คำพิพากษาศาลฎีกาที่ ๕๖๘/๒๕๐๖)

อนึ่ง การพิจารณาว่าลูกหนี้รวมคนใดมีหนี้สินล้นพ้นตัวไม่สามารถชำระหนี้ได้หรือไม่หรือมีเหตุอื่นที่ไม่ควรให้ลูกหนี้ล้มละลายหรือไม่ เป็นเรื่องเฉพาะตัวของลูกหนี้รวมแต่ละคน กรณีจำเลยที่ ๑ และที่ ๒ เป็นลูกหนี้รวมของโจทก์ แม้จำเลยที่ ๑ มีทรัพย์สินพอที่จะชำระหนี้แก่โจทก์ได้ ก็ถือไม่ได้ว่าเป็นเหตุอื่นที่ไม่ควรให้จำเลยที่ ๒ ล้มละลาย ตามมาตรา ๑๔ ด้วย (คำพิพากษาศาลฎีกาที่ ๔๑๘/๒๕๓๘) แต่ในคดีหนึ่ง ศาลฎีกาพิพากษาว่า จำเลยที่ ๑ แม้ไม่ปรากฏว่ามีทรัพย์สินที่โจทก์จะพึงยึดมาชำระหนี้ได้ แต่เมื่อหนี้ตามคำพิพากษาของโจทก์เป็นหนี้ร่วมที่จำเลยที่ ๒ และที่ ๓ ต้องรับผิดชอบต่อโจทก์และจำเลยที่ ๒ และที่ ๓ มีทรัพย์สินเพียงพอชำระหนี้แก่โจทก์ได้ คดีจึงมีเหตุอื่นที่ไม่ควรให้จำเลยที่ ๑ ล้มละลาย (คำพิพากษาศาลฎีกาที่ ๒๕๓๐/๒๕๓๕)

หากศาลยังไม่มีคำสั่งพิทักษ์ทรัพย์เด็ดขาด กฎหมายไม่ห้ามในการที่เจ้าหนี้คนหนึ่งคนใดจะฟ้องลูกหนี้นั้นเป็นคดีล้มละลายอีก แต่ถ้าศาลสั่งพิทักษ์ทรัพย์เด็ดขาดแล้วกฎหมายห้ามฟ้องลูกหนี้คนเดียวกันนั้นให้ล้มละลายอีก หากมีการฟ้อง ศาลก็จะจำหน่ายคดีล้มละลายเรื่องอื่นๆ ออกไปจากสารบบความ คงเหลือแต่คดีที่ลูกหนี้ถูกพิทักษ์ทรัพย์เด็ดขาดเพียงคดีเดียวเท่านั้น ทั้งนี้ เป็นไปตามมาตรา ๑๕ ซึ่งบัญญัติว่า :

“ตราบไต่ที่ลูกหนี้ยังมีได้ถูกพิทักษ์ทรัพย์เด็ดขาด เจ้าหนี้คนหนึ่งคนใดจะฟ้องลูกหนี้นั้นเป็นคดีล้มละลายอีกก็ได้ แต่เมื่อศาลได้สั่งในคดีหนึ่งคดีใดให้พิทักษ์ทรัพย์ของลูกหนี้เด็ดขาดแล้ว ให้จำหน่ายคดีล้มละลายซึ่งเจ้าหนี้อื่นฟ้องลูกหนี้คนเดียวกันนั้น”

สำหรับเจ้าหนี้ผู้ฟ้องคดีในภายหลังซึ่งศาลมีคำสั่งให้จำหน่ายคดีนั้น ย่อมมีสิทธิยื่นคำขอรับชำระหนี้ต่อเจ้าพนักงานพิทักษ์ทรัพย์ได้ ซึ่งเป็นวิธีการของกฎหมายล้มละลายที่ให้สิทธิแก่เจ้าหนี้ทุกคนในการที่จะได้รับชำระหนี้จากลูกหนี้โดยเสมอภาคทั่วหน้ากัน แม้เจ้าหนี้นั้นจะมีใช่เจ้าหนี้ผู้เป็นโจทก์ฟ้องคดีล้มละลายก็ตาม

ตามหลักเกณฑ์ทั้งสองข้อดังกล่าวข้างต้น จะเห็นได้ว่ากฎหมายที่ศาลจะ “ใช้บังคับแก่คดี” ในชั้น “สั่งพิทักษ์ทรัพย์เด็ดขาด” ซึ่งเป็นชั้นเริ่มต้นคดี คือพระราชบัญญัติล้มละลาย พุทธศักราช ๒๔๘๓ มาตรา ๘ มาตรา ๙ มาตรา ๑๐ มาตรา ๑๓ มาตรา ๑๔ และมาตรา ๑๕ โดยศาล

มิได้นำมาตรา ๑๕ มาตรา ๒๐ มาตรา ๒๑ มาตรา ๒๒ และมาตราอื่นๆ ในพระราชบัญญัติล้มละลาย พุทธศักราช ๒๕๕๓ เกี่ยวกับอำนาจหน้าที่ของเจ้าพนักงานพิทักษ์ทรัพย์ในการจัดการทรัพย์สินของลูกหนี้ มาใช้บังคับแก่คดีในชั้นนี้แต่ประการใด ดังคำสั่งศาลฎีกาในคำสั่งคำร้องที่ ๕๖๗/๒๕๐๔ ว่า “คดีนี้โจทก์ฟ้องล้มละลายศาลชั้นต้นมีคำสั่งให้พิทักษ์ทรัพย์จำเลยที่ ๑ - ๒ เด็ดขาดตามพระราชบัญญัติล้มละลาย พุทธศักราช ๒๕๕๓ มาตรา ๑๔.....” แสดงว่าในชั้นนี้มีคำสั่งพิทักษ์ทรัพย์จำเลยเด็ดขาด ศาลใช้กฎหมายล้มละลาย มาตรา ๑๔ เป็นบทบัญญัติแห่งกฎหมายที่ศาลจะใช้บังคับแก่คดี

ตามพระราชบัญญัติล้มละลาย พุทธศักราช ๒๕๕๓ ได้บัญญัติหลักการเกี่ยวกับกระบวนการพิจารณาคดีล้มละลายชั้นลูกหนี้ถูกพิทักษ์ทรัพย์เด็ดขาดและพิทักษ์ทรัพย์ชั่วคราวไว้ แต่คดีนี้จะขอกว่าแต่เฉพาะกระบวนการพิจารณาลูกหนี้ถูกพิทักษ์ทรัพย์เด็ดขาดเท่านั้น กล่าวคือหลังจากศาลได้แจ้งคำสั่งพิทักษ์ทรัพย์เด็ดขาด ให้เจ้าพนักงานพิทักษ์ทรัพย์ทราบแล้ว พระราชบัญญัติล้มละลาย พุทธศักราช ๒๕๕๓ ได้บัญญัติอำนาจหน้าที่ของเจ้าพนักงานพิทักษ์ทรัพย์ไว้ในตอนเริ่มแรกตั้งแต่มาตรา ๑๕ ถึงมาตรา ๒๘ ดังต่อไปนี้

มาตรา ๑๕ คำสั่งพิทักษ์ทรัพย์ให้ถือเสมือนว่า เป็นหมายของศาลให้เจ้าพนักงานพิทักษ์ทรัพย์เข้ายึดดวงตรา สมุดบัญชี และเอกสารของลูกหนี้ และบรรดาทรัพย์สินซึ่งอยู่ในความครอบครองของลูกหนี้หรือของผู้อื่นอันอาจแบ่งได้ในคดีล้มละลาย

ในการยึดทรัพย์นั้น เจ้าพนักงานพิทักษ์ทรัพย์มีอำนาจเข้าไปในสถานที่ใดๆ อันเป็นของลูกหนี้หรือที่ลูกหนี้ได้ครอบครองอยู่ และมีอำนาจหักพังเพื่อเข้าไปในสถานที่นั้นๆ รวมทั้งเปิดตู้ณิรภัย ตู้หรือที่เก็บของอื่นๆ ตามที่จำเป็น

ทรัพย์สินต่างๆ ที่ยึดไว้ตามมาตรานี้ ห้ามมิให้ขายจนกว่าศาลจะได้มีคำพิพากษาให้ลูกหนี้ล้มละลาย เว้นแต่เป็นของเสียง่าย หรือถ้าห่วงงช้าไว้จะเป็นการเสี่ยงความเสียหายหรือค่าใช้จ่ายจะเกินส่วนแห่งค่าของทรัพย์สินนั้น

มาตรา ๒๐ เมื่อศาลเห็นเหตุอันควรเชื่อได้ว่า มีทรัพย์สินของลูกหนี้ซุกซ่อนอยู่ในโรงเรียน เคหสถาน หรือสถานที่อื่นอันมิใช่เป็นของลูกหนี้ ศาลมีอำนาจออกหมายค้นให้แก่เจ้าพนักงานพิทักษ์ทรัพย์หรือเจ้าพนักงานอื่นของศาล ให้มีอำนาจดำเนินการตามข้อความในหมายนั้น

มาตรา ๒๑ ถ้าเจ้าพนักงานพิทักษ์ทรัพย์มีคำขอ ศาลมีอำนาจสั่งให้พนักงานไปรษณีย์ โทรเลขส่งโทรเลข ไปรษณีย์ภัณฑ์ จดหมาย หรือหนังสือต่างๆ ที่มีถึงลูกหนี้ ภายในกำหนดเวลาไม่เกินหกเดือนนับแต่วันที่ลูกหนี้ถูกสั่งพิทักษ์ทรัพย์ ไปยังเจ้าพนักงานพิทักษ์ทรัพย์

มาตรา ๒๒ เมื่อศาลสั่งพิทักษ์ทรัพย์ของลูกหนี้แล้ว เจ้าพนักงานพิทักษ์ทรัพย์แต่ผู้เดียวมีอำนาจดังต่อไปนี้

(๑) จัดการและจำหน่ายทรัพย์สินของลูกหนี้ หรือกระทำการที่จำเป็นเพื่อให้กิจการของลูกหนี้ที่ค้างอยู่เสร็จสิ้นไป

(๒) เก็บรวบรวมและรับเงินหรือทรัพย์สินซึ่งจะตกได้แก่ลูกหนี้ หรือซึ่งลูกหนี้มีสิทธิจะได้รับจากผู้อื่น

(๓) ประนีประนอมยอมความ หรือฟ้องร้อง หรือต่อสู้คดีใดๆ เกี่ยวกับทรัพย์สินของลูกหนี้

มาตรา ๒๓ เมื่อลูกหนี้ได้รับทราบคำสั่งพิทักษ์ทรัพย์แล้ว ลูกหนี้ต้องส่งมอบทรัพย์สิน ดวงตรา สมุดบัญชี และเอกสารอันเกี่ยวกับทรัพย์สินและกิจการของตนซึ่งอยู่ในความครอบครอง ให้แก่เจ้าพนักงานพิทักษ์ทรัพย์ทั้งสิ้น

มาตรา ๒๔ เมื่อศาลสั่งพิทักษ์ทรัพย์ของลูกหนี้แล้ว ห้ามมิให้ลูกหนี้กระทำการใดๆ เกี่ยวกับทรัพย์สิน หรือกิจการของตน เว้นแต่จะได้กระทำตามคำสั่งหรือความเห็นชอบของศาล เจ้าพนักงานพิทักษ์ทรัพย์ ผู้จัดการทรัพย์ หรือที่ประชุมเจ้าหนี้ ตามที่บัญญัติไว้ในพระราชบัญญัตินี้

มาตรา ๒๕ ให้เจ้าพนักงานพิทักษ์ทรัพย์เข้าว่าคดีแพ่งทั้งปวงอันเกี่ยวกับทรัพย์สินของลูกหนี้ซึ่งค้างพิจารณาอยู่ในศาลในขณะที่มีคำสั่งพิทักษ์ทรัพย์ และเมื่อเจ้าพนักงานพิทักษ์ทรัพย์มีคำขอโดยทำเป็นคำร้อง ศาลมีอำนาจพิจารณาคดีแพ่งนั้นไว้ หรือจะส่งประการใดตามที่เห็นสมควรก็ได้

มาตรา ๒๖ ตราบใดที่ศาลยังมีคำสั่งพิทักษ์ทรัพย์ของลูกหนี้เด็ดขาด เจ้าหนี้จะฟ้องคดีแพ่งอันเกี่ยวกับหนี้ซึ่งอาจชำระได้ตามพระราชบัญญัตินี้ก็ได้ ในกรณีเช่นนี้ให้นำบทบัญญัติในมาตราก่อนมาใช้บังคับโดยอนุโลม

มาตรา ๒๗ เมื่อศาลสั่งพิทักษ์ทรัพย์ของลูกหนี้เด็ดขาดแล้ว เจ้าหนี้จะขอรับชำระหนี้ได้ก็แต่โดยปฏิบัติตามวิธีการที่กล่าวไว้ในพระราชบัญญัตินี้ แม้จะเป็นเจ้าหนี้ตามคำพิพากษาหรือเป็นเจ้าหนี้ที่ได้ฟ้องคดีแพ่งไว้แล้ว แต่คดียังอยู่ระหว่างพิจารณาก็ตาม

มาตรา ๒๘ เมื่อศาลมีคำสั่งพิทักษ์ทรัพย์แล้ว ให้เจ้าพนักงานพิทักษ์ทรัพย์โฆษณาคำสั่งนั้นในราชกิจจานุเบกษา และในหนังสือพิมพ์รายวันไม่น้อยกว่าหนึ่งฉบับ ในคำโฆษณานั้นให้แสดงการขอให้ล้มละลาย วันที่ศาลมีคำสั่ง ชื่อ ตำบลที่อยู่ และอาชีพของลูกหนี้

ในคำโฆษณาคำสั่งพิทักษ์ทรัพย์เด็ดขาดนั้น ให้แจ้งกำหนดเวลาให้เจ้าหนี้ทั้งหลายเสนอคำขอรับชำระหนี้ต่อเจ้าพนักงานพิทักษ์ทรัพย์ด้วย

คำว่า “พิทักษ์ทรัพย์” เป็นคำรวม คือ หมายรวมถึงการพิทักษ์ทรัพย์ชั่วคราวและพิทักษ์ทรัพย์เด็ดขาด

กล่าวโดยหลักทั่วไปแล้ว พินัยทรัพย์หมายความว่า การควบคุมกิจการและทรัพย์สินของลูกหนี้ โดยเจ้าพนักงานพิทักษ์ทรัพย์ตามคำสั่งพิทักษ์ทรัพย์ของศาล ส่วนลูกหนี้นั้นนั้นหมดอำนาจที่จะจัดการทรัพย์สินได้ด้วยตนเอง

ผลของคำสั่งพิทักษ์ทรัพย์

เมื่อศาลสั่งพิทักษ์ทรัพย์เด็ดขาดแล้ว จะมีผลดังต่อไปนี้ คือ :

๑. โอนความครอบครองทรัพย์สินของลูกหนี้ไปอยู่ในอำนาจของเจ้าพนักงานพิทักษ์ทรัพย์ กล่าวคือ คำสั่งพิทักษ์ทรัพย์ให้ถือเสมือนเป็นหมายของศาลให้เจ้าพนักงานพิทักษ์ทรัพย์เข้ายึดดวงตรา สมุดบัญชี เอกสาร และบรรดาทรัพย์สินซึ่งอยู่ในความครอบครองของลูกหนี้ หรือสิ่งของของผู้อื่น อันอาจแบ่งได้ในคดีล้มละลาย (มาตรา ๑๕) นอกจากนี้เมื่อศาลมีเหตุอันควรเชื่อได้ว่ามีทรัพย์สินลูกหนี้ ซุกซ่อนอยู่ในโรงเรือน เคหสถาน หรือสถานที่อื่นอันมิใช่เป็นของลูกหนี้ ศาลมีอำนาจออกหมายค้นให้แก่ เจ้าพนักงานอื่นของศาล (มาตรา ๒๐) และยิ่งไปกว่านั้นสิ่งของของผู้อื่นซึ่งอยู่ในความครอบครองของ ลูกหนี้ ซึ่งอาจเอามาแบ่งได้ในคดีล้มละลาย ก็ตกอยู่ในอำนาจเจ้าพนักงานพิทักษ์ทรัพย์ที่จะยึดเอามาด้วย (มาตรา ๑๐๕)

อย่างไรก็ตามไม่มีบทกฎหมายใดให้อำนาจเจ้าพนักงานพิทักษ์ทรัพย์ขออายัดที่ดินที่ได้โอนไปเป็น ของบุคคลอื่นแล้ว เว้นแต่จะมีการเพิกถอนการโอนที่ดินดังกล่าวก่อน (คำพิพากษาศาลฎีกาที่ ๕๓๒/ ๒๕๒๕) ดังนั้น หากเจ้าพนักงานพิทักษ์ทรัพย์ดำเนินการอายัดไว้ก่อนมีการเพิกถอนการโอน ย่อมถือว่าเป็นการกระทำที่ไม่ชอบ เจ้าพนักงานพิทักษ์ทรัพย์จะต้องถอนอายัดทรัพย์ที่ได้อายัดไว้ โดยดำเนินการเพิกถอนการโอนต่อไป ตามมาตรา ๑๑๔ มาตรา ๑๑๕

หากที่ดินพิพาทมีชื่อผู้อื่นเป็นผู้ถือกรรมสิทธิ์ร่วมกับลูกหนี้ และมีการแบ่งแยกกรรมสิทธิ์ครอบครอง สักส่วนแล้ว แม้ยังมีได้จดทะเบียนแบ่งแยกโฉนด เจ้าพนักงานพิทักษ์ทรัพย์ก็มีสิทธิขายทอดตลาด เฉพาะส่วนของลูกหนี้เท่านั้น (คำพิพากษาศาลฎีกาที่ ๓๕๑๘/๒๕๓๗)

๒. เจ้าพนักงานพิทักษ์ทรัพย์แต่ผู้เดียวมีอำนาจจัดการในเรื่องกิจการทรัพย์สินของลูกหนี้ (มาตรา ๒๒)

อนึ่ง คดีแพ่งเกี่ยวกับทรัพย์สินของลูกหนี้ที่ค้างพิจารณาอยู่ในศาล กฎหมายกำหนดให้ เจ้าพนักงานพิทักษ์ทรัพย์เข้าว่าคดีแทนลูกหนี้ต่อไปจนถึงที่สุด หรือจะมีคำขอให้ศาลงดการพิจารณาไว้ ให้เจ้าหนี้ของเจ้าพนักงานพิทักษ์ทรัพย์ก็ได้ ซึ่งศาลจะได้สั่งตามที่เห็นสมควร (มาตรา ๒๕)

๓. ลูกหนี้มีหน้าที่ดังต่อไปนี้ :

ก. เมื่อทราบคำสั่งพิทักษ์ทรัพย์แล้ว ต้องส่งมอบทรัพย์สิน ดวงตรา สมุดบัญชี และเอกสารอันเกี่ยวกับทรัพย์สินและกิจการของตนซึ่งอยู่ในความครอบครองให้แก่เจ้าพนักงานพิทักษ์ทรัพย์ทั้งสิ้น (มาตรา ๒๓)

ข. ต้องไปในการประชุมเจ้าหนี้ทุกครั้ง หรือไปให้เจ้าพนักงานพิทักษ์ทรัพย์สอบสวนตามหมายเรียกและตอบคำถามของเจ้าพนักงานพิทักษ์ทรัพย์ กรรมการเจ้าหนี้ หรือเจ้าหนี้คนหนึ่งคนใดในเรื่องเกี่ยวกับกิจการทรัพย์สิน หรือการแบ่งทรัพย์สินระหว่างเจ้าหนี้ทั้งหลายตามที่เจ้าพนักงานพิทักษ์ทรัพย์หรือผู้จัดการทรัพย์สินจะสั่งโดยมีเหตุอันสมควร หรือตามที่ได้บัญญัติไว้ในพระราชบัญญัติ หรือตามที่ศาลจะได้สั่งให้กระทำ แล้วแต่กรณี (มาตรา ๒๔)

ค. ต้องขอให้เจ้าพนักงานพิทักษ์ทรัพย์กำหนดจำนวนเงินเพื่อใช้จ่ายเลี้ยงชีพตนเองและครอบครัวตามสมควรแก่ฐานะานุรูป โดยเจ้าพนักงานพิทักษ์ทรัพย์เป็นผู้อนุญาตให้ลูกหนี้จ่ายจากเงินที่ลูกหนี้ได้มาในระหว่างล้มละลาย และลูกหนี้จะต้องส่งเงินหรือทรัพย์สินที่เหลือให้แก่เจ้าพนักงานพิทักษ์ทรัพย์ภายในเวลาที่เจ้าพนักงานพิทักษ์ทรัพย์กำหนดพร้อมด้วยบัญชีรับจ่าย (มาตรา ๒๗ (๑))

ง. ทุกครั้งที่มียุติได้รับทรัพย์สินอย่างใดจะต้องรายงานเป็นหนังสือให้เจ้าพนักงานพิทักษ์ทรัพย์ทราบโดยแสดงรายละเอียดเท่าที่สามารถจะทำได้ภายในเวลาอันสมควร และไม่ว่าในกรณีใด ลูกหนี้จะต้องแสดงบัญชีรับจ่ายเสนอต่อเจ้าพนักงานพิทักษ์ทรัพย์ทุกกระยะ ๖ เดือน (มาตรา ๒๗ (๒))

๔. ลูกหนี้ถูกจำกัดสิทธิบางประการ เช่น :

ก. ไม่มีอำนาจกระทำการใดๆ อันเกี่ยวกับทรัพย์สินหรือกิจการของตน เว้นแต่จะได้กระทำตามคำสั่งหรือความเห็นชอบของศาล เจ้าพนักงานพิทักษ์ทรัพย์ ผู้จัดการทรัพย์สิน หรือที่ประชุมเจ้าหนี้ ตามที่ได้บัญญัติไว้ในกฎหมายล้มละลาย ทั้งนี้ หมายเฉพาะกิจการเกี่ยวกับทรัพย์สิน ไม่ใช่กิจการส่วนตัว (มาตรา ๒๔)

ข. ไม่มีอำนาจดำเนินคดีแพ่งที่เกี่ยวข้องแก่ทรัพย์สิน เช่น ฟ้องร้องต่อสูคดี ยอมความโดยตนเอง เจ้าพนักงานพิทักษ์ทรัพย์จะเป็นผู้ดำเนินการแทน (มาตรา ๒๕)

ค. ลูกหนี้ออกไปนอกราชอาณาจักรไม่ได้ เว้นแต่จะได้รับอนุญาตเป็นหนังสือจากศาลหรือเจ้าพนักงานพิทักษ์ทรัพย์ และถ้าย้ายที่อยู่ก็ต้องแจ้งตำบลที่อยู่ใหม่เป็นหนังสือให้เจ้าพนักงานพิทักษ์ทรัพย์ทราบ (มาตรา ๒๗ (๓))

ง. ลูกหนี้ไม่มีสิทธิรับสินเชื่อจากผู้อื่นมีจำนวนตั้งแต่หนึ่งร้อยบาทขึ้นไป โดยมีได้แจ้งให้ผู้นั้นทราบว่าคุณพิทักษ์ทรัพย์หรือล้มละลาย (มาตรา ๑๖๕ (๑))

ตามบทบัญญัติดังกล่าว แสดงให้เห็นว่า พระราชบัญญัติล้มละลาย พุทธศักราช ๒๔๘๓ เป็นพระราชบัญญัติที่เกี่ยวกับความสงบเรียบร้อยของประชาชนได้ตราขึ้นเพื่อให้การจัดการทรัพย์สินของบุคคลที่ถูกศาลสั่งพิทักษ์ทรัพย์เด็ดขาดแล้ว เป็นไปเพื่อประโยชน์แก่บรรดาเจ้าหนี้ทั้งหลายและลูกหนี้รวมทั้งประชาชนทั่วไปซึ่งอาจได้รับความเสียหายจากการกระทำของลูกหนี้ โดยบัญญัติให้อำนาจศาลสั่งพิทักษ์ทรัพย์ของลูกหนี้เด็ดขาดเสียก่อน หลังจากนั้นจึงให้อำนาจเจ้าพนักงานพิทักษ์ทรัพย์มีอำนาจดำเนินการต่างๆ ได้ตามมาตรา ๑๕ ถึงมาตรา ๒๒ ที่ผู้ร้องโต้แย้งว่า บทบัญญัติในพระราชบัญญัติล้มละลาย ฯ ดังกล่าว เป็นบทบัญญัติที่ขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย มาตรา ๔ มาตรา ๒๕ วรรคหนึ่ง และมาตรา ๔๘ ดังรายละเอียดปรากฏในคำร้องที่ยื่นต่อศาลรัฐธรรมนูญนั้น ผู้ทำคำวินิจฉัยเห็นว่า

การพิทักษ์ทรัพย์เด็ดขาดเป็นวิธีการหนึ่ง ซึ่งกฎหมายมีวัตถุประสงค์ที่จะช่วยเหลือและให้โอกาสลูกหนี้ในอันที่จะขอประนอมหนี้ได้เป็นครั้งแรก ก่อนที่จะให้ล้มละลายเสียเลยในทันที กล่าวคือแม้ปรากฏว่าลูกหนี้เข้าหลักเกณฑ์ที่จะเป็นคณล้มละลายตามฟ้องของโจทก์ ศาลจะไม่พิพากษาให้ล้มละลายในทันที ทั้งนี้ เพราะการล้มละลายทำให้บุคคลต้องเสียชื่อเสียงและถูกจำกัดสิทธิหลายประการ ดังนั้น หากมีทางที่ลูกหนี้จะขอประนอมหนี้กับเจ้าหนี้ได้ก็ยังมีเวลาก่อนที่ศาลจะพิพากษาให้ล้มละลาย นอกจากนี้ มาตรา ๑๕ วรรคสาม ได้บัญญัติว่าทรัพย์สินต่างๆ ที่ยึดไว้ตามมาตรา ๑๕ ห้ามมิให้ขายจนกว่าศาลจะได้มีคำพิพากษาให้ลูกหนี้ล้มละลาย เว้นแต่เป็นของเสียง่ายอยู่หรือถ้าห่วงงไว้อาจจะเป็นการเสี่ยงความเสียหายหรือค่าใช้จ่ายจะเกินส่วนแห่งค่าของทรัพย์สินนั้น

จริงอยู่ พระราชบัญญัติล้มละลาย ฯ บัญญัติให้กระบวนการพิจารณาคดีล้มละลายดำเนินไปโดยรวดเร็วและเป็นธรรม และต้องอาศัยกระบวนการพิจารณาคดีแพ่งเป็นพื้นฐาน เว้นแต่ส่วนใดที่พระราชบัญญัติล้มละลาย ฯ วางบทบัญญัติไว้เป็นพิเศษ จึงยกเว้นประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มิฉะนั้นให้นำบทบัญญัติแห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งมาใช้บังคับโดยอนุโลม ตามมาตรา ๑๔ แห่งพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลล้มละลายและวิธีพิจารณาคดีล้มละลาย พ.ศ. ๒๕๔๒ เช่นในกรณีพิทักษ์ทรัพย์เด็ดขาดซึ่งเป็นบทบัญญัติที่กำหนดไว้เป็นพิเศษในกฎหมายล้มละลาย ซึ่งแม้คำสั่งพิทักษ์ทรัพย์เด็ดขาดยังไม่ถึงที่สุด เพราะมีการอุทธรณ์ฎีกา เจ้าพนักงานพิทักษ์ทรัพย์และศาลก็สามารถดำเนินกระบวนการพิจารณาคดีล้มละลาย

ไปได้ตามระบบกฎหมายล้มละลาย (คำพิพากษาศาลฎีกาที่ ๓๔๘๒/๒๕๓๖) จะขอลูกเลิกการบังคับตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา ๒๓๑ ดังเช่นคดีแพ่งธรรมดาหาได้ไม่ (คำพิพากษาศาลฎีกาที่ ๗๖๐/๒๕๓๐)

ตามบทบัญญัติดังกล่าวข้างต้น เมื่อศาลสั่งพิทักษ์ทรัพย์เด็ดขาดบุคคลใด เมื่อคำสั่งพิทักษ์ทรัพย์เด็ดขาดยังไม่ถึงที่สุดมีการอุทธรณ์ฎีกาต่อไป เจ้าพนักงานพิทักษ์ทรัพย์ก็มีอำนาจตามมาตรา ๑๕ ถึงมาตรา ๒๘ เข้าจัดการเกี่ยวกับทรัพย์สินของลูกหนี้ เพื่อความมุ่งหมายดังกล่าวข้างต้น แม้บทบัญญัติรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย มาตรา ๒๕ และมาตรา ๔๘ ให้ความคุ้มครองสิทธิของบุคคลในทรัพย์สิน แต่ก็มิได้หมายความว่าขอบเขตแห่งสิทธิและการจำกัดสิทธิเช่นว่านี้ย่อมเป็นไปตามที่กฎหมายบัญญัติ ดังนั้น การที่พระราชบัญญัติล้มละลาย พุทธศักราช ๒๕๕๓ มาตรา ๑๕ ถึงมาตรา ๒๘ บัญญัติให้อำนาจเจ้าพนักงานพิทักษ์ทรัพย์จัดการและจำหน่ายทรัพย์สินของลูกหนี้ หรือกระทำการที่จำเป็นเพื่อให้กิจการของลูกหนี้ที่ค้างอยู่เสร็จสิ้นไป เก็บรวบรวมและรับเงินหรือทรัพย์สินซึ่งจะตกได้แก่ลูกหนี้ หรือซึ่งลูกหนี้มีสิทธิจะได้รับจากผู้อื่น และประนีประนอมยอมความ หรือฟ้องร้อง หรือต่อสู้คดีใดๆ เกี่ยวกับทรัพย์สินของลูกหนี้ จึงถือเป็นการจำกัดสิทธิของลูกหนี้หลังจากศาลสั่งพิทักษ์ทรัพย์ของลูกหนี้เด็ดขาดแล้วโดยบทบัญญัติแห่งกฎหมายและเป็นบทบัญญัติที่มีลักษณะต้องด้วยรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย มาตรา ๔๘ วรรคหนึ่ง เพราะเป็นการจำกัดสิทธิของบุคคลในทรัพย์สินโดยกฎหมายซึ่งเป็นบทยกเว้นของมาตราดังกล่าว เพราะการจำกัดสิทธิในการจัดการทรัพย์สินของลูกหนี้ที่ถูกพิทักษ์ทรัพย์เด็ดขาดเป็นความจำเป็นเพื่อประโยชน์ของเจ้าหนี้และประชาชนทั่วไปอันเป็นการป้องกันมิให้ผู้ที่ไม่มีความสามารถในการชำระหนี้ไปก่อนนี้ได้อีก เพื่อรักษาความสงบเรียบร้อยของสังคม ซึ่งก็มีได้กระทบกระเทือนสาระสำคัญแห่งสิทธิดังกล่าวแต่อย่างใด

แต่ตามคำร้องของผู้ร้องในคดีนี้ ปรากฏว่าคดีของผู้ร้องยังอยู่ในชั้นสั่งพิทักษ์ทรัพย์เด็ดขาดตามพระราชบัญญัติล้มละลาย พุทธศักราช ๒๕๕๓ มาตรา ๑๕ แม้มาตรา ๑๕ จะบัญญัติให้อำนาจเจ้าพนักงานพิทักษ์ทรัพย์เข้ายึดทรัพย์สินของลูกหนี้ไว้ได้ก็ตาม แต่ทรัพย์สินต่างๆ ที่ยึดไว้ตามมาตรา ๑๕ กฎหมายก็ห้ามมิให้จำหน่ายจนกว่าจะมีคำพิพากษาให้ลูกหนี้ล้มละลาย ดังนั้น การที่ศาลมีคำสั่งพิทักษ์ทรัพย์ลูกหนี้เด็ดขาดตามมาตรา ๑๕ แล้ว แต่ยังมีได้สั่งให้ลูกหนี้ล้มละลาย บทบัญญัติที่เกี่ยวกับเรื่องอำนาจจัดการทรัพย์สินของลูกหนี้ของเจ้าพนักงานพิทักษ์ทรัพย์ จึงยังไม่อาจนำมาใช้บังคับแก่ลูกหนี้ได้เต็มที่ตามที่กฎหมายบัญญัติไว้ สิทธิและเสรีภาพของลูกหนี้ที่ถูกศาลสั่งพิทักษ์ทรัพย์เด็ดขาด จึงถูกจำกัดเฉพาะ

ในการจัดการทรัพย์สินและการฟ้องร้องคดีตามมาตรา ๒๒ มาตรา ๒๔ มาตรา ๒๕ ซึ่งก็มีความจำเป็น
ดังกล่าวข้างต้น ส่วนสิทธิและเสรีภาพในทรัพย์สินของลูกหนี้ก็ยังไม่ถูกจำกัดจนหมดสิ้นไปเสียทีเดียว
บทบัญญัติในพระราชบัญญัติล้มละลาย ฯ ในขั้นตอนการสั่งพิทักษ์ทรัพย์เด็ดขาด จึงยังถือไม่ได้ว่า
เป็นการจำกัดสิทธิและเสรีภาพในทรัพย์สินของลูกหนี้ตามคำร้อง คำร้องของผู้ร้องฟังไม่ขึ้น

วินิจฉัยให้ยกคำร้องของผู้ร้อง

นายปรีชา เฉลิมวณิชย์

ตุลาการศาลรัฐธรรมนูญ